

Originalni naučni rad

Socio-demografske determinante školskog uspjeha

Olivera Kalajdžić, Gorica Vuksanović, Ljiljana Rašević, Andrijana Pavlović, Bojana Mastilo, Ivana Zečević, Slađana Čalasan, Bojana Vuković¹

Medicinski fakultet Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Kratak sadržaj

Uvod. Uspjeh učenika, kao vaspitno-obrazovni fenomen škole, bio je i ostao predmet interesovanja mnogih naučnika čiji su rezultati istraživanja imali teorijski i empirijski karakter. To je predmet i ovog rada čiji je cilj ispitivanje i analiziranje povezanosti socio-demografskih karakteristika učenika i njihovog uspjeha u školi.

Metod. U ovom radu koristili smo dvije naučno-istraživačke metode: metod teorijske analize i empirijsko-neeksperimentalni metod. Uzorak istraživanja čini 309 ispitanika (140 dječaka i 169 djevojčica), a u svrhu eksploracije osnovnog problema i cilja istraživanja korišten je anketni upitnik za učenike.

Rezultati. Između djevojčica i dječaka postoji značajna razlika u školskom uspjehu ($\chi^2=18,51$, $p=0,000$) i djevojčice postižu bolji školski uspjeh od dječaka. Postoji značajna razlika u školskom uspjehu između učenika osnovnih i srednjih škola ($\chi^2=13,48$, $p=0,004$). Odličnih i vrlodobrih više je među osnovnoškolcima, dok je među dovoljnim i đacima koji postižu dobar uspjeh više srednjoškolaca. Mjesto stanovanja je značajan izvor razlika u školskom uspjehu ($\chi^2=28,28$, $p=0,000$). Najveći broj odličnih i vrlodobrih učenika je iz grada, dok je među dovoljnim i dobrim najviše učenika iz prigradskih naselja i iz sela. Postoji razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na obrazovanje majke ($\chi^2=35,93$, $p=0,000$). Bolji školski uspjeh postižu učenici čije majke su završile visoku ili višu školu od onih učenika čije majke su završile srednju i osnovnu školu. Ne postoji značajna razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na obrazovanje oca i odnos porodice prema učenju.

Zaključak. Pol, škola koju učenik pohađa, mjesto stanovanja i obrazovanje majke predstavljaju socio-demografske činioce koji su značajno povezani sa školskim uspjehom ispitanih učenika.

Ključne riječi: učenici, školski uspjeh, socijalno-demografska obilježja

Uvod

Uspjeh učenika u školi je pitanje koje je u žiži interesovanja ne samo učenika, već i nastavnika, roditelja, naučnih radnika, krea-

tora obrazovne politike, kao i šire društvene zajednice. Veliki broj teorijskih i empirijskih radova koji se bave upravo ovim problemom, pokazatelj je značaja školskog uspjeha i njegove kontinuirane aktuel-

Adresa autora:
Olivera Kalajdžić
Studentska 5, 73300 Foča
olivera.kalajdzic@yahoo.com

nosti, složenosti i višestruke uslovljenosti [1,2]. Neosporno je, naime, da se u svakom društvu visokim školskim uspjehom obezbjeđuje viši društveni status i društvena prohodnost, a neuspjehom niži društveni status ili status prosječnosti. Zbog toga je uspjeh učenika u nastavi i dalje predmet interesovanja mnogih naučnika i spada u red najsloženijih problema obrazovnog sistema, jer povlači za sobom niz socio-ekonomskih, pedagoških i psiholoških posljedica koje se odražavaju kako na učenike i njihove roditelje, tako i na društvo kao cjelinu [3].

Brojna istraživanja pokazuju da je školski uspjeh složena pojava na koju utiču mnogobrojni faktori, kako oni koji se odnose na sposobnosti i osobine samih učenika, tako i oni koji se odnose na organizaciju vaspitno-obrazovnog procesa u cjelini.

Školski uspjeh kao postignuće podjednako objašnjava intelektualna sposobnost, motivacija i osobine ličnosti. Predviđanje školskog uspjeha i traženje uzroka za školski neuspjeh samo na osnovu poznavanja intelektualne sposobnosti vrlo je nepouzdan. Tačnost prognoze školskog uspjeha ili neuspjeha moguće je znatno povećati ako se uzmu u obzir i druge dvije determinante, a to su motivacija i osobine ličnosti, koje su jednako važne kao i intelektualne sposobnosti. Značajni prediktori školskog uspjeha jesu i snažniji osjećaj školske kompetencije i manje negativnih osjećaja prema školi [4]. Takođe, ispitivanje odnosa između školskog uspjeha i socijalnih vještina ima svoje pedagoško uporište u svakoj razvojnoj dobi školske djece. Međutim, tradicionalna škola, usmjerena na kognitivni razvoj i sticanje znanja, zanemarivala je odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina djece i mladih. S druge strane, savremena shvatanja, vezana za sveobuhvatan razvoj djeteta, navode socijalne vještine kao ključ školskog uspjeha i ponašanja učenika.

Vrijeme u kome sada živimo i radimo, pokazuje snažan uticaj faktora socijalne sredine ne samo na koncepciju vaspitno-obrazovnog rada, nego na ponašanje nastavnika i učenika, a time i na njihove ukupne rezultate u vaspitno obrazovnom radu. Socijalni uticaji na školu manifestuju se kroz djelovanje faktora iz uže i šire socijalne situacije [5].

Iako na obrazovno postignuće učenika utiču različiti faktori, koji mogu djelovati bilo direktno bilo indirektno, najčešće se pomin-

ju kognitivne sposobnosti, osobine ličnosti i motivacija. Međutim, ne treba zanemariti ni faktore koji se odnose na socijalno-statusne karakteristike. Brojna pitanja u sagledavanju uspjeha učenika u školi nisu dovoljno rasvijetljena i elaborirana, kako sa naučne tačke gledišta, tako i sa aspekta primjene tih saznanja u svakodnevnoj vaspitno-obrazovnoj praksi. Prema Krneti jedno od tih pitanja je i uticaj socio-demografskih faktora na uspjeh učenika u školi [5].

Školski uspjeh definiše se kroz dvije perspektive: vanjsku i unutrašnju [6]. Vanjska perspektiva odnosi se na akademski uspjeh, tj. na školske ocjene, a unutrašnja perspektiva odnosi se na unutrašnji doživljaj učenika, tj. na subjektivnu procjenu vlastitog uspjeha na akademskom, ličnom i interpersonalnom planu. U istraživanjima školskog uspjeha učenika kao mjera najčešće se koriste školske ocjene.

Cilj ovog istraživanja jeste da se ispita i analizira priroda odnosa između socio-demografskih karakteristika, s jedne strane, i školskog uspjeha učenika s druge strane.

Metode rada

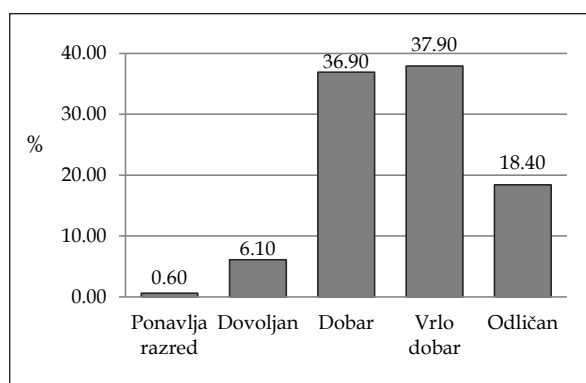
U ovom istraživačkom radu koristili smo dvije osnovne metode prikupljanja podataka : a) metod teorijske analize koristili smo kroz razradu teorijske osnove istraživanja i pri upoznavanju i analizi sadržaja prethodnih istraživanja koja su predmetno i metodološki srodna ovom problemu i b) empirijsko-neeksperimentalni (survey) metod za tipično terensko istraživanje na izabranom uzorku pomoću instrumenata odabranih za potrebe ovog istraživanja. Istraživanje je realizovano na populaciji učenika IX razreda osnovnih škola i II razreda srednjih škola. Uzorak ispitanika ima elemente namjernog i prigodnog uzorka, što se u literaturi naziva višetajni kombinovani uzorak. Iako prigodni uzorak često ne odražava strukturu populacije, istraživanjem su obuhvaćeni ispitanici različitih socijalno-statusnih i psiholoških karakteristika, te zbog toga smatramo da su moguća određena uopštavanja dobijenih rezultata. Uzorak čini 309 ispitanika (140 učenika i 169 učenica). Istraživanje je provedeno grupno, za vrijeme redovne nastave, u trajanju

od dvadesetak minuta. U svrhu eksploracije osnovnog problema i cilja istraživanja korišten je upitnik za učenike koji nam je pružio podatke o socio-demografskim obilježjima učenika koja su relevantna za ovo istraživanje.

Postupak obrade podataka je vršen putem programskog paketa SPSS verzija 16, a χ^2 test primjenjen je za testiranje statističke značajnosti razlika u školskom uspjehu među kategorijama učenika prema socio-demografskim karakteristikama.

Rezultati

U ovom radu školski uspjeh posmatran je kroz vanjsku perspektivu, tj. kao opšti uspjeh učenika na kraju školske godine. Na slici 1 prikazana je distribucija školskog uspjeha učenika koji su bili uključeni u ovo istraživanje. Najveći broj učenika postigao je vrlodobro uspjeh, njih 117

Slika 1. Distribucija školskog uspjeha

ili 37,9%, dobar uspjeh je postiglo 114 (36,9%) učenika, odličan 57 (18,4%) učenika. Dovoljan uspjeh je postiglo 19 (6,1%) učenika, dok samo dva učenika ili 0,6% ponavlja razred. S obzirom da samo dva učenika iz cijelog uzorka ponavljaju razred, zbog valjanosti rezultata, oni su isključeni iz dalje analize.

Rezultati dobijeni ovim istraživanjem, prikazani u tabeli 1, pokazuju da postoji statistički značajna razlika u školskom uspjehu između djevojčica i dječaka ($\chi^2=18,51$, $p=0,000$), te da djevojčice postižu bolji školski uspjeh od dječaka. Među odličnim i vrlodobrim učenicima je 66,9% djevojčica i 44,2% dječaka, dok je među dovoljnim i dobrim učenicima 55,8% dječaka i 33,1% djevojčica (Tabela 1). Rezultati iz tabele 1 pokazuju da postoji statistički značajna razlika u školskom uspjehu između učenika osnovnih i srednjih škola ($\chi^2=13,48$, $p=0,004$). Odličnih i vrlodobrih učenika više je među osnovnoškolcima 64%, dok 50,9% srednjoškolaca postiže odličan i vrlodobro uspjeh. Među dovoljnim i đacima koji postižu dobar uspjeh je 49,2% srednjoškolaca, a 36% osnovnoškolaca (Tabela 1). Mjesto stanovanja učenika je značajan izvor razlika u školskom uspjehu, jer rezultati prikazani u tabeli 1 pokazuju da je dobijeni $\chi^2=28,28$ statistički značajan ($p=0,000$). Na osnovu rezultata iz tabele 1 evidentno je da je najveći broj odličnih i vrlodobrih učenika iz grada (67,2%), a manji broj iz sela (47,6%) i iz prigradskih naselja (39,0), dok je među dovoljnim i dobrim najviše učenika iz prigradskih naselja (61%) i iz sela (52,4), a znatno manji broj učenika iz grada (32,8%). Iz rezultata

Tabela 1. Pol, razred, mjesto življenja i školski uspjeh ispitanih učenika

		Školski uspjeh				χ^2	P
		dovoljan	dobar	vrlo-dobar	odličan		
Pol	Muški	11 8,0%	66 47,8%	46 33,3%	15 10,9%	18,51	<0,001
	Ženski	8 4,7%	48 28,4%	71 42,0%	42 24,9%		
Škola i razred	Deveti OŠ	4 2,9%	45 33,1%	51 37,5%	36 26,5%	13,48	<0,005
	Drugi SŠ	15 8,8%	69 40,4%	66 38,6%	21 12,3%		
Mjesto življenja	Selo	0 0,00%	11 52,4%	7 33,3%	3 14,3%	28,28	<0,001
	Prigradsko naselje	13 13,0%	48 48,0%	26 26,0%	3 13,0%		
	Grad	6 3,2%	55 29,6%	84 45,2%	41 22,0%		

oš-osnovna škola; sš-srednja škola

Tabela 2. Obrazovanje roditelja, odnos porodice prema učenju i školski uspjeh

		Školski uspjeh				χ^2	p
		dovoljan	dobar	vrlo-dobar	odličan		
Obrazovanje oca	Osnovna škola	2 16,7%	5 41,7%	3 25,0%	2 16,7%	11,64	>0,05
	Srednja škola	13 5,8%	88 39,5%	88 39,5%	34 15,2%		
	Viša ili visoka škola	4 5,6%	21 29,2%	26 36,1%	21 29,2%		
Obrazovanje majke	Osnovna škola	5 16,1%	19 61,3%	4 12,9%	3 9,7%	35,93	<0,001
	Srednja škola	13 6,0%	84 39,1%	79 36,7%	39 18,1%		
	Viša ili visoka škola	1 1,6%	11 18,0%	34 55,7%	15 24,6%		
Odnos porodice prema učenju	Ne mogu da procjenim	6 7,9%	32 42,1%	29 38,2%	9 11,8%	11,63	>0,05
	Izaziva odbojnost	1 7,7%	4 30,8%	6 46,2%	2 15,4%		
	Ravnodušan je	1 2,5%	21 52,5%	9 22,5%	9 22,5%		
	Podstiče učenje	11 6,2%	57 32,0%	73 41,0%	37 20,8%		

predstavljenih u tabeli 2 zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na obrazovanje oca jer dobijeni $\chi^2=11,64$ nije statistički značajan ($p=0,234$). Postoji razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na obrazovanje majke, a rezultati predstavljeni u tabeli 2 pokazuju da je ta razlika i statistički značajna ($\chi^2=35,93, p=0,000$). Rezultati predstavljeni u tabeli 2 pokazuju da učenici čije majke su završile samo osnovnu školu imaju lošiji školski uspjeh od učenika čije su majke završile srednju i visoku ili višu školu, odnosno da bolji školski uspjeh postižu učenici čije majke su završile visoku ili višu školu od onih učenika čije majke su završile srednju i osnovnu školu. Odličan i vrlodobar uspjeh postiže 80,3% učenika čija je majka završila visoku ili višu školu, 54,8% učenika čije majke su završile srednju školu i 22,6% učenika čije majke imaju osnovno obrazovanje (Tabela 2). Dovoljan uspjeh na kraju školske godine postiže 16,1% učenika čija majka je završila samo osnovnu školu, 6,0% učenika čija majka je završila osnovnu školu i 1,6% učenika čija majka ima završenu višu ili visoku školu (Tabela 2). Dobijeni rezultati predstavljeni u tabeli 2 pokazuju da postoji razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na odnos porodice prema

učenju, ali kao što se iz tabele 2 može vidjeti, ta razlika nije statistički značajna ($\chi^2=11,63, p=0,235$).

Diskusija

Školski uspjeh, nivo stečenih znanja tokom školovanja ili nivo osposobljenosti važni su faktori u životu svakog pojedinca. Od njih zavisi izbor budućeg zanimanja, mogućnost zapošljavanja ili daljnjeg školovanja te ukupan kvalitet budućeg života. Uspjeh učenika je ključni faktor pri izboru zanimanja, a stečeno znanje preduslov budućeg obrazovnog i profesionalnog uspjeha [7].

U istraživanjima obrazovnih postignuća jedno od osnovnih pitanja jeste u kojoj mjeri i na temelju kojih obilježja učenika i njihove okoline možemo objasniti, odnosno predvidjeti, školski uspjeh [8]. Brojna istraživanja o determinantama školskog uspjeha daju samo djelimična objašnjenja, koja zavise od orijentacije istraživača, predmeta mjerenja ili metodologije istraživanja. Iako se kao prediktori školskog uspjeha, posebno u tradicionalnim studijama u području psihologije obrazovanja, najčešće pominju kognitivne sposobnosti, osobine ličnosti i mo-

tivacija učenika, u novije vrijeme naglašava se da nije zanemarljiv ni uticaj sociodemografskih karakteristika učenika i njihovih porodica, te obilježja škole i nastavnog procesa. Ovo stano- vište potkrepljuje veliki broj istraživanja koja pokazuju da su sociodemografske karakteris- tike učenika i njihovih porodica povezane sa akademskim postignućem učenika [5,9,10]. U istraživanju Šimšić-Šašić i Klarin, koje je pored Hrvatske i Makedonije, obuhvatilo i Bosnu i Hercegovinu, zaključeno je da bolji školski uspjeh imaju učenice od učenika, učenici koji žive u gradu u odnosu na one koju žive u selu, učenici čiji su roditelji obrazovaniji, zaposleni i učenici boljih materijalnih prilika u porodici [10].

Brojna istraživanja vezana za polne razlike u školskom uspjehu učenika, pokazala su da djevojčice nadmašuju dječake u školskom us- pjehu i u većini školskih predmeta [5,10-12]. Naše istraživanje je potvrdilo da pol učenika može biti izvor razlika u školskom uspjehu, tj. da postoji statistički značajna razlika u škol- skom uspjehu između dječaka i djevojčica i da djevojčice postižu bolji školski uspjeh. Klasična objašnjenja ovakvih rezutata išla su u smjeru većih disciplinskih problema dječaka u školi i manje redovnih obavljanja školskih obave- za ili pak bolje prilagođenosti djevojčica na školu i nastavni proces, odnosno njihove veće sklonosti konformizmu [13]. Drugi su autori objašnjenje razlika tražili u različitim kogni- tivnim sposobnostima djevojčica i dječaka. Naime, iako dječaci i djevojčice ne pokazuju razlike u opštim intelektualnim sposobnosti- ma, oni se razlikuju u specifičnim faktorima inteligencije [7]. Jedno od objašnjenja boljeg postignuća školskog upjeha djevojčica jeste i to da se školske ocjene u znatnoj mjeri temelje i na subjektivnoj procjeni nastavnika, koja uveliko zavisi od ponašanja učenika, što na određeni način pogoduje djevojčicama koje su prosječno mirnije i poslušnije od dječaka [14].

Kada je riječ o uspjehu učenika u osnovnim i srednjim školama, Krneta iznosi svoje rezul- tate koji pokazuju da je u osnovnoj školi znatno veći broj učenika koji postižu odličan uspjeh (40,16%), u odnosu na srednju školu gdje se procenat odličnih učenika 15,69% [5]. Školski uspjeh djeteta smanjuje se s povećanjem dobi djeteta, a takođe s povećanjem dobi djeteta smanjuje se neposredna uključenost majki u

učenje [15]. Kao što smo mogli pretpostaviti i naše istraživanje je pokazalo da postoji razlika u školskom uspjehu između učenika osnovnih i srednjih škola i da je ta razlika statistički značajna. Među učenicima koji postižu odličan uspjeh znatno je veći broj osnovnoškolaca, nego srednjoškolaca, i obratno, među učenicima koji postižu dovoljan školski uspjeh znatno je više srednjoškolaca, nego osnovnoškolaca.

Dosadašnja saznanja pokazuju da socijalne i kulturne varijable, kao što su mjesto življenja i kultura, utiču na karakteristike roditelja (vjer- ovanja, vrijednosti i ciljevi), a karakteristike roditelja utiču na opšte porodične odnose i interakciju roditelj-dijete (stil roditeljstva i roditeljski postupci). Dalje, opšta porodična klima i odnosi na relaciji roditelj-dijete utiču na karakteristike učenika (ciljevi, motivaci- ja, strategije učenja, učenje), a karakteristike učenika su u direktnom odnosu sa školskim uspjehom [10]. Oslanjajući se na navedeno, provjerili smo da li mjesto življenja može biti izvor razlika u školskom uspjehu među učen- icima. Dobijeni rezultati pokazali su da postoji statistički značajna razlika u školskom uspje- hu učenika u odnosu na mjesto stanovanja, i da učenici koji stanuju u gradu postižu bolji školski uspjeh od učenika koji stanuju u selu i prigradskom naselju. Jedno od objašnjenja navedenih razlika može biti i to što učenici iz sela i prigradskih naselja putuju do škole, pa samim tim gube više vremena, zbog čega su u nepovoljnijem položaju u odnosu na učenike iz grada. Razlike možemo tražiti i u tome što su učenici iz sela niže razrede, uglavnom, po- hađali u seoskim školama, a dosadašnja praksa je pokazala da su organizaciono-kadrovske prilike seoskih škola nepovoljnije od central- nih (gradskih) škola. Takođe, može se pretpostaviti da je životni standard učenika koji žive u gradu, a i njihov kulturni nivo, bolji od životnog standarda učenika koji su iz sela ili prigradskih naselja. Ovo su samo neke od pretpostavki koje bi mogle objasniti razliku u školskom uspjehu učenika s obzirom na mjesto stanovanja i koje bi u nekom budućem istraživanju trebalo provjeriti.

Veliki broj istraživanja pokazao je da postoji značajna povezanost između školske spremne roditelja i uspjeha učenika u školi, te da dje- ca obrazovanijih roditelja postižu u prosjeku bolje rezultate u školi [16-19]. U Havelkinom

istraživanju o efektima osnovnog školovanja koje je obuhvatilo uzorak od 2653 učenika osmog razreda, uočena je tendencija porasta učeničkih postignuća sa porastom obrazovnog statusa roditelja [20]. Ovakvi rezultati najčešće se potkrepljuju tvrdnjama da su obrazovani roditelji u većoj mogućnosti da osiguraju bolje obrazovanje svojoj djeci, da postavljaju veće zahtjeve pred dijete, prenose stavove i uvjerenja o važnosti školovanja, pomažu djeci u učenju te im na taj način mogu prenijeti kognitivne kompetencije, uključuju se u proces obrazovanja i saradjuju sa školom [10,21]. Babarović i sar. [8] ističu da su među obilježjima učenikove okoline najbolji prediktori boljeg školskog uspjeha viši obrazovni status učenikovih roditelja, te da iako su obrazovanje majke i oca relativno visoko povezani ($r=0,58$), ipak objašnjavaju relativno posebne dijelove varijanse školskog postignuća djeteta, pri čemu su nešto veći regresije koeficijenti dobijeni za obrazovanje majke. Što je nivo obrazovanja oca i majke viši, povećava se vjerovatnoća višeg obrazovnog uspjeha djeteta. Iako obrazovanje oba roditelja predstavlja značajne prediktore, u svim je istraživanjima obrazovanje majke nešto važniji prediktor, vjerovatno zbog tradicionalno većeg angažmana majki u obrazovnom procesu, pogotovo u našim osnovnim školama [8]. Najveći procenat odličnih i vrlodobrih učenika je iz kategorije gdje majka ima višu ili visoku školu i naučni stepen [5]. Takođe, Markuš [22] posebno naglašava važnost obrazovanja majke za uspjeh učenika u školi, s obzirom da je ona, najčešće, više nego otac uključena u svakodnevne školske aktivnosti. Istraživanje Bedenikovića [15] je pokazalo da majčina uključenost i njen angažman imaju velik uticaj na školski uspjeh učenika, te da djeca obrazovanih majki imaju bolji školski uspjeh. Rezultati našeg istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na obrazovanje majke i da djeca obrazovanih majki imaju bolji školski uspjeh, a da obrazovanje oca nije statistički značajan izvor razlika u školskom

uspjehu djece. Možemo reći da dobijeni rezultati upućuju na potrebu razvoja kvalitetnijih interakcijskih odnosa između roditelja i škole. Veliki broj istraživača naglašava da socijalno-ekonomski status porodice, koji obično podrazumijeva ekonomski položaj porodice, obrazovanje oca i obrazovanje majke, nije dobar samostalan prediktor školske uspješnosti, ali se značajno povećanje povezanosti sa školskim uspjehom postiže kada se kao porodične varijable koriste elementi koji opisuju „porodičnu obrazovnu atmosferu“: roditeljske stavove prema školi, učenju, čitanju, važnost i vrijednost obrazovanja, roditeljske aspiracije za dječje napredovanje [9,23]. Bedeniković [15] ističe da učenikova sposobnost učenja, a samim tim i školski uspjeh, umnogome može zavisiti od toga šta se dešava kod kuće, imaju li djeca podršku, podsticaj i pomoć roditelja. Suprotno očekivanjima, rezultati dobijeni ovim istraživanjem pokazali su da ne postoji značajna razlika u školskom uspjehu učenika s obzirom na odnos porodice prema učenju.

Zaključak

Socio-demografska obilježja kao što su pol, škola koju učenik pohađa, mjesto stanovanja i obrazovanje majke predstavljaju značajne činioce koji dovode do razlika u školskom uspjehu učenika, dok obrazovanje oca i odnos porodice prema učenju nisu značajno povezani sa školskim uspjehom ispitanih učenika. Za dobijanje potpune slike prediktora školskog postignuća treba uzeti u obzir i intelektualne sposobnosti, osobine ličnosti te dodatne mjere učenikove okoline i socijalno-ekonomskog statusa, ali i specifične pokazatelje koji se odnose na osobine učitelja, nastavnog procesa i samih škola. Jedino se na taj način mogu planirati smjernice za pojedine, nužne i poželjne, intervencije na području obrazovnog sistema.

Autori izjavljuju da nemaju sukob interesa.
The authors declare no conflicts of interest.

Literatura

1. Božin A. Školski uspjeh kao psihološki problem. *Pedagoška stvarnost* 2003;49(5-6):499-509.
2. Bogdanović ČJ. Stres i školski uspjeh. Trebinje: Akademija likovnih umjetnosti; 2013.
3. Kadum-Bosnjak S, Peršić I, Brajković D. Stalnost uspjeha učenika u mlađim razredima osnovne škole i na prijelazu iz 4. u 5. razred. *Metodički ogledi* 2007;14 (2):49-66.
4. Raboteg-Šarić Z, Šakić M, Brajša-Žganec A. Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika. *Društvena istraživanja* 2009;18(102-103):697-716.
5. Krneta Lj. Faktori školskog uspjeha. Banjaluka: Banjaluka kompani; 2000.
6. Bašić J, Kranželić-Tavra J. O ponašanjima učenika i njihovoj pojavnosti u školskom okruženju. U: Bašić J, Koller-Trbović N, Uzelac S. Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2004. p. 107-18.
7. Babarović T, Burušić J, Šakić M. Psihosocijalne i obrazovne odrednice školskog uspjeha učenika osnovnih škola: dosezi dosadašnjih istraživanja. *Suvremena psihologija* 2010;13(2):235-56.
8. Babarović T, Burušić J, Šakić M. Uspješnost predviđanja obrazovnih postignuća učenika osnovnih škola republike Hrvatske. *Društvena istraživanja* 2009;18(102-103):673-95.
9. White KR. The relation between socioeconomic status and academic achievement. *Psychological Bulletin* 1982;91(3):461-81.
10. Šimšić-Šašić S, Klarin M. Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školnog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada* 2011;18(1):31-62.
11. Wong K, Lam YR, Ho L. The effects of schooling on gender differences. *British Educational Research Journal* 2002;28:827-43.
12. Steinmayr R, Spinath B. Sex differences in school achievement: What are the roles of personality and achievement motivation. *Eur J Pers* 2008;22:185-209.
13. Mac an Ghaill M. *The making of men*. Buckingham: Open University Press; 1994.
14. Kotte D. Gender Differences in science achievement in 10 countries - 1970/71 to 1983/84. Frankfurt: Lang; 1992.
15. Bedeniković M. Uloga majke u školskom uspjehu djeteta. *Školski vjesnik* 2009;58(3):331-4.
16. Bowey JA. Socioeconomic status differences in preschool phonological sensitivity and first-grade reading achievement. *Journal of Educational Psychology* 1995;87(3):476-87.
17. Luster T, McAdoo H. Family and child influences on educational attainment: A second analysis of the High/Scope Perry preschool data. *Developmental Psychology* 1996;32(1):26-39.
18. Smith SS, Dixton RG. Literary concepts of low and middle class four year olds entering preschool. *Journal of Educational Research* 1995;88(4):243-53.
19. Rečić M. *Obitelj i školski uspjeh učenika*. Đakovo: Tempo d.o.o; 2003.
20. Havelka N, Vučić L, Hrnjica S, i sar. *Efekti osnovnog školovanja-obrazovna i razvojna postignuća učenika na kraju osnovnog školovanja*. Beograd: Institut za psihologiju; 1990.
21. Noack P. The family context of preadolescents orientations toward education: Effects of maternal orientations and behavior. *Journal of Educational Psychology* 2004;96(4):714-22.
22. Markuš M. Psihosocijalne determinante školskih izostanaka. *Diplomski rad*. Filozofski fakultet u Zagrebu, 2005.
23. Čudina-Obradović M, Obradović J. Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja* 1995;4(18-19):627-39.

Sociodemographic determinants of academic success

Olivera Kalajdžić, Gorica Vuksanović, Ljiljana Rašević, Andrijana Pavlović, Bojana Mastilo
Ivana Zečević, Slađana Čalasan, Bojana Vuković

Faculty of Medicine Foča, University of East Sarajevo, the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Introduction. Academic success, as an educational phenomenon, has always been of great interest to many scientists whose research results have had theoretical as well as empirical character. It is also the subject of our research from which we have formulated the aim of our research related to testing and analyzing connections between sociodemographic characteristics of students and their academic success.

Methods. In this research, two main data collection methods were used: the method of theoretical analysis and empirical non-experimental (survey) method. The sample consisted of 309 (140 boys and 169 girls) students. The Student Questionnaire was used for the investigation of the research objectives.

Results. There is a significant difference in academic success between girls and boys ($\chi^2 = 18.51$, $p = 0.000$) and girls achieve better success in school than boys. There is a statistically significant difference in academic success between primary and secondary schools ($\chi^2 = 13.48$, $p = 0.004$). There are more A-grade and B-grade students among primary school students, whereas there are more C-grade and D-grade students in high school. Place of residence has an important influence on the differences in academic success ($\chi^2 = 28.28$, $p = 0.000$). The largest number of A-grade and B-grade students are from the city, whereas most of C-grade and D-grade students are from the suburbs or the village. There is a difference in academic success of students regarding the education of mothers ($\chi^2 = 35.93$, $p = 0.000$). Better academic success is achieved by students whose mothers have completed high school or higher education than by those students whose mothers have completed secondary and primary school. There is no statistically significant difference in academic success of students regarding the education of father and family's attitude to learning.

Conclusion. Gender, student's school, place of residence and mother's education are sociodemographic characteristics significantly associated with students' academic success.

Keywords: students, academic success, sociodemographic characteristics